

Студент 4 курсу
факультету обліку та аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Анотація. Розглянуто та проаналізовано напрями аналізу економічного стану комерційного банку, що визначені в світовій банківській практиці як три основні підходи до управління активами, розглянуто сутність та послідовність фінансового аналізу в комерційному банку як складову частину управління його операціями, а також загальну схему формування прибутків і збитків банку і методика аналізу балансу банку.

Аннотация. Рассмотрены и проанализированы направления анализа экономического положения коммерческого банка, которые определены в мировой банковской практике как три основных подхода к управлению активами, рассмотрены сущность и последовательность финансового анализа в коммерческом банке как составная часть управления его операциями, а также общая схема формирования прибылей и убытков банка и методика анализа баланса банка.

Annotation. Directions of analysis of economic position of commercial bank, certain in world bank practice three basic going near the management of assets, are considered in the article and analysed essence and sequence of financial analysis in a commercial bank as component part of management his operations, and also general chart of forming of gains and losses of bank and methodology of statement of bank analysis.

Ключові слова: баланс комерційного банку, комплексний аналіз фінансового стану, доходи, витрати, прибутковність, ліквідність.

Аналіз фінансової діяльності комерційних банків повинен включати такі напрями вирішення питань: аналіз балансового звіту, аналіз фінансової форми звітності, порівняльний аналіз, визначення джерел, якості та стійкості банківських доходів, дотримання всіх вимог щодо ліквідності, підтримання стану адекватності та достатності капіталу.

Вивченню питань економічного аналізу фінансової діяльності комерційних банків присвячено чимало праць багатьох вітчизняних економістів, до яких належать Гуцал І. С., Дзюблюк О. В., Савлук М. І., Мороз А. М., Сусіденко В. Т., Васюренко О. В., Кириченко О. А., О. Заруба, Лютий І. О., Вітлінський В. В., а також зарубіжних – Ольшаний А. І., Панова Г. С., О. Лаврушин, Е. Рід, Е. Гілл, Р. Сміт, П. Роуз та ін. У наукових працях названих науковців досліджується методика оцінки поточного і минулого фінансового стану банку та основних результатів його діяльності.

Метою написання даної статті є вивчення методологічних основ цільового аналізу фінансової діяльності комерційних банків, що сприятиме підвищенню ефективності та прибутковості їх діяльності.

Основними об'єктами аналізу фінансової діяльності банку є:

заходи щодо формування капіталу банку, а також його структура;

якість активів (кількісний і якісний аналізи структури кредитно інвестиційного портфеля банку);

показники прибутковості функціонування банку, що дозволяють судити про ефективність його роботи;

показники ліквідності і платоспроможності банку, що характеризують його фінансову стійкість;

різні ризики, що впливають на діяльність банку.

Ринок банківських послуг в Україні налічує велику кількість банків і всі вони діють з різною ефективністю. Але попереду завжди ті банки, що бездоганно обслуговують клієнтів і роблять це з мінімальними витратами. Оцінити ефективність діяльності банку допомагає аналіз, який проведений кваліфіковано і є джерелом цінної інформації для самого банку, потенційних клієнтів, НБУ. Для банку він дає змогу оцінити ефективність управління, з'ясувати об'єктивну оцінку результатів діяльності і перспектив розвитку, а також визначити надійність банків-партнерів, клієнтів та кореспондентів. Клієнти, проаналізувавши опубліковані баланси і звіти про прибутки та збитки, приймають рішення щодо доцільності співробітництва з банком. НБУ на основі аналізу діяльності банку прогнозує ситуацію на кредитних ринках країни, робить висновки щодо стійкості та надійності банківської системи в цілому, контролює виконання банками встановлених економічних нормативів [1, с. 129].

Для проведення аналізу банківської діяльності необхідно мати аналітичні матеріали, що дозволяють одержати достовірну, повну і всебічну інформацію про банк. До такої інформації належать баланс банку і звіт про прибутки і збитки.

Баланси комерційних банків є головною складовою їх звітності. Аналіз балансів дозволяє визначити наявність особистих коштів, зміни в структурі джерел ресурсів, склад та динаміку активів, контролювати ліквідність банків, здійснювати управління фінансовою стійкістю.

У ринкових умовах баланс комерційного банку є засобом не тільки бухгалтерської звітності, а й комерційної інформації банківського менеджменту, навіть своєрідною рекламою для потенційних клієнтів, що прагнуть на

професійному рівні розібратися в діяльності банку.

Результати діяльності комерційних банків, усі здійснені витрати й отримані доходи в минулому звітному періоді відображаються в звіті про прибутки і збитки, який надає інформацію про різні види доходів і витрат за операціями банку.

У звіті після статей доходів і витрат відображається фінансовий результат діяльності банку – балансовий прибуток, який після певного коригування (наприклад, на суму доходів, що не підлягають оподаткуванню) "перетворюється" в оподатковуваний прибуток. Після вирахування податку залишається прибуток до розподілу (чистий прибуток), розміри якого показують фінансовий результат роботи банку за звітний період. Саме чистий прибуток підлягає розподілу за різними фондами згідно з рішенням зборів акціонерів банку.

Аналіз фінансової діяльності комерційних банків включає:

1. Аналіз балансового звіту:

- а) аналіз структури активних операцій;
- б) аналіз пасивних операцій;
- в) аналіз нормативних показників та ліквідності;
- г) коефіцієнтний аналіз балансового звіту.

2. Аналіз прибутків та збитків.

3. Аналіз коефіцієнтів прибутковості та ефективності діяльності комерційного банку.

Основними видами аналізу балансового звіту банку є:

структурний аналіз, який дає змогу оцінювати структуру та зміни у структурі активів і пасивів протягом певного часу;

коефіцієнтний аналіз, за допомогою якого можна з'ясувати якісні характеристики активів і пасивів (при цьому використовується ряд коефіцієнтів).

Основою для аналізу активів і пасивів комерційного банку (КБ) є баланс, в якому активи і пасиви подаються у порядку зменшення їхньої ліквідності. Форма балансу КБ допомагає концентрувати увагу на найважливіших типах активів та пасивів.

Основними видами аналізу активів і пасивів КБ є:

аналіз їхньої структури, який базується на відсоткових значеннях кожного рядка звіту щодо загального підсумку і дає змогу оцінювати оптимальність структури і зміни, що відбулися, упродовж певного проміжку часу;

ліквідність, під якою розуміють спроможність банку виконувати свої зобов'язання, тобто своєчасно і без збитків для себе погашати борги. Ліквідність поряд із платоспроможністю є найважливішим фактором фінансової стійкості банків. Правильна оцінка ліквідності та ефективне управління нею є однією з найважливіших передумов діяльності кредитних організацій. Рівень ліквідності оцінюється залежно від питомої ваги різних груп активів із різними ступенями ризику в загальній сумі вкладень банку. Очевидно, що стан ліквідності є обернено пропорційним до високоризикових активів його балансу.

З огляду на важливість ліквідності для фінансової стійкості банку, показники ліквідності віднесено до обов'язкових економічних нормативів регулювання діяльності комерційних банків:

а) норматив миттєвої ліквідності (Н5) показує співвідношення суми коштів на кореспондентському рахунку та в касі до суми коштів на поточних рахунках;

б) норматив загальної ліквідності (Н6) розраховується як відношення загальних активів до загальних зобов'язань банку і його нормативне значення має становити щонайменше 100 %;

в) для встановлення питомої ваги високоліквідних активів у робочих активах розраховується норматив Н7, рівень якого повинен бути не нижчим за 20 %.

Основними коефіцієнтами для аналізу балансу комерційного банку є:

- коефіцієнт ліквідних активів. Це коефіцієнт виміру ліквідності, який обчислюється шляхом додання міжбанківських активів до готівки та прирівняних до неї коштів мінус міжбанківські пасиви та позички від центрального банку;

- коефіцієнт співвідношення позик і депозитів. Цей коефіцієнт визначається як відношення суми всіх активів з нормальним ризиком (дисконти, позики та авізо) до основних депозитів (включаючи депозити до запитання, термінові й ощадні депозити, за винятком короткострокових та довгострокових запозичень грошового ринку);

- коефіцієнт співвідношення доходних (робочих) активів до загальних активів. Цей коефіцієнт має показувати, наскільки продуктивно банк використовує свої активи.

Аналіз доходів, витрат і прибутковості дає можливість вивчення результатів діяльності комерційного банку, а отже, й оцінки ефективності його як комерційного підприємства.

Метою аналізу банківської діяльності з погляду її фінансових результатів є виявлення резервів зростання прибутковості банку і на цій основі формулювання рекомендацій керівництву банку з проведення відповідної політики у сфері пасивних і активних операцій.

При аналізі доходів банку на початку необхідно розрахувати загальну суму доходів банку, отриману ним за визначений період, із поділом її на види прибутків, що надійшли від проведення різних видів банківських операцій. Це дозволяє визначити пріоритетні види діяльності банку виходячи з питомої ваги визначених статей доходів у їхній загальній сумі.

Після проведення аналізу структурних доходів по укрупнених статтях варто більш детально вивчити структуру прибутків, що формують укрупнену статтю, що займає невелика питома вага в загальному об'ємі доходів. При аналізі процентних прибутків банку використовуються також відносні показники, що дозволяють оцінити середній рівень прибутковості позичкових операцій у цілому і кожній групі позичок окремо. Такими показниками є:

⇒ відношення валових процентних доходів до середніх залишків по всіх позичкових рахунках;

⇒ відношення отриманих відсотків по короткострокових позичках до середніх залишків по короткострокових позичках;

⇒ відношення отриманих відсотків по довгострокових позичках до середніх залишків по довгострокових позичках;

⇒ відношення отриманих відсотків по окремих групах позичок до середніх залишків по досліджуваній групі і т. д. [5, с. 121].

Динаміка цих показників дає можливість оцінити за рахунок яких позичкових операцій виросли процентні доходи. Аналіз непроцентних доходів дозволяє визначити, на скільки ефективно банк використовує некредитні джерела одержання доходів. При цьому їх аналізують по видах операцій і в динаміці. Важливим за значенням джерелом доходів комерційного банку є доходи, отримані від операцій із цінними паперами. Розмір доходів даного виду залежить від розміру і структури портфеля інвестицій і прибутковості різних видів цінних паперів. Доходи від валютних операцій

банку також значною мірою впливають на його прибуток [3, с. 121].

Аналіз витрат здійснюється по тій же схемі, що й аналіз його доходів.

Одним із підходів до оцінки рівня прибутковості банку є виявлення сформованої тенденції зростання прибутку банку.

В умовах економічної кризи отримання прибутку та забезпечення рентабельної діяльності є необхідним чинником існування будь-якого суб'єкта підприємництва. Як основний узагальнюючий показник фінансових результатів діяльності комерційного банку прибуток, у той же час, є найважливішим джерелом формування його капіталу, забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності. Таким чином, отримання прибутку є однією із стратегічних цілей управління та найважливішим об'єктом фінансового аналізу діяльності банку. [4, с. 20 – 28].

Кінцевим фінансовим результатом діяльності комерційного банку є прибуток до оподаткування (балансовий прибуток), який утворюється внаслідок руху грошових потоків, що характеризують доходи і витрати банку.

Вирішальне значення для прибутковості банку має забезпечення взаємозв'язку між управлінням активами та управлінням пасивними операціями. Слід враховувати, що прагнення збільшити прибуток та необхідність вести конкурентну боротьбу в галузі фінансових послуг в умовах економічної кризи веде до зростання ризику. Їх подоланню сприяє дотримання банком нормативів ліквідності, його спроможність формувати відповідні обов'язкові резерви на випадок можливого дефіциту платіжних ресурсів та резерви власного капіталу для відшкодування невинуватого ризику активних операцій. Зокрема для покриття збитків за кредитами.

Наук. керівн. Мішин О. Ю.

Література: 1. Дзюблюк О. В. Структура капіталу комерційного банку / О. В. Дзюблюк // Фінанси України. – 2010. – № 4. – С. 123–131. 2. Заруба Ю. Конкурентоспроможність комерційного банку / Ю. Заруба // Фінанси України. – 2010. – № 2. – С. 119–124. 3. Васюренко О. В. Фінансова стійкість як системна характеристика комерційного банку / О. В. Васюренко, О. А. Кириченко // Банківська справа. – 2009. – № 6. – С. 48–51. 4. Грушко В. І. Системна модель аналізу фінансової стійкості комерційного банку / В. І. Грушко, Л. Ю. Петриченко // Фінанси України. – 2002. – № 12. – С. 20–28. 5. Аналіз діяльності комерційного банку / за редакцією д. е. н., проф. Ф. Ф. Бутинця, д. е. н., проф. А. М. Герасимовича. – Житомир : ПП "РУТА", 2010.